

Željka Matulina-Jerak

SIMPOZIJ INTERKULTURELLE ERZIEHUNG UND ZWEISPRACHIGKEIT

Essen, 17 — 20. rujna 1990.

Na Sveučilištu u Essenu (*Universität-Gesamthochschule-Essen*) u organizaciji Instituta za migracijska istraživanja, pedagoški rad sa strancima i didaktiku drugog jezika (*Institut für Migrationsforschung, Ausländerpädagogik und Zweitsprachendidaktik*) održan je od 17. do 20. rujna 1990. simpozij o interkulturalnom odgoju i dvojezičnosti. U okviru njemačko-jugoslavenske znanstvene i stručne suradnje to je drugi po redu simpozij na istu temu. Glavna tema skupa — migracije te njima prouzročeni kontakti različitih kultura i jezika — predstavljena je i rasvijetljena u dvadesetak izlaganja stručnjaka raznih profila — pedagoga, sociologa, psihologa i lingvista — iz nekoliko njemačkih i jugoslavenskih sveučilišnih središta.

Općenito bi se moglo kazati da su jugoslavenski sudionici skupa u okvirima složene migrantske problematike najviše zaokupljeni sudbinom pojedinca — razvojem ličnosti mladoga migranta, pitanjem njegove uspješne socijalizacije u zemlji prijema, ali i strahom od asimilacije, ulogom roditelja i utjecajem nastavnika, pa zatim pitanjem reintegracije povratnika u zemlji porijekla i u vezi s tim pitanjem funkcioniranja škole u nas.

Većinu njemačkih kolega zanimale su šire teme, npr. Evropa kao zajednica budućnosti, odnos manjinskih i većinskih kultura u konceptu integrirane Evrope, a naročito politički i socijalni aspekti interkulturalizma i dvojezičnosti.

Vlatko Previšić (Filozofski fakultet, Zagreb) pristupio je fenomenu migracije s pedagoško-odgojnog stajališta, a posebno je težište stavio na ulogu roditelja u interkulturalnom odgoju, razvijanju dvojezičnosti i procesu socijalizacije u zemlji prijema. Previšić ističe da je u pedagoško-odgojnom smislu važnije raditi s roditeljima nego s djecom. *Vedrana Spajić-Vrkaš* (Filozofski fakultet, Zagreb) znanstvenom metodologijom »studije slučaja« (*case study*) prikazala je problematiku migracije iz perspektive ostavljenog djeteta. *Melita Švob* (Institut za migracije i narodnosti, Zagreb) pokazala je s kakvim se problemima suočavaju djeca povratnika iz SR Njemačke u domovinskoj školi, a *Irena Rosandić* (Filozofski fakultet, Zagreb) posebnu je pažnju posvetila aktualnoj problematici remigranta u nastavi njemačkog jezika kao stranog. *Pavao Mikić* (Filozofski fakultet, Zadar) nadovezujući na problematiku reintegriranja povratnika u domovinskoj školi objasnio je kako poteškoće koje učenik/student ima u domovinskoj školi, a posebno u nastavi njemačkog jezika kao stranog, proistječu iz različitih koncepcija školske odnosno obrazovne politike u Njemačkoj i Jugoslaviji. *Rupprecht S. Baur* (Sveučilište u Essenu) pokazao je kako je u njemačkim školama organizirana nastava na materinskom jeziku za djecu jugoslavenskih migranata. U tom izlaganju Baur je ukazao na problematičnost pojma »materinski jezik« zastupajući pritom stav da je

dosadašnji, tj. unitaristički koncept materinskog jezika u izvandomovinskom obrazovanju jedino moguće rješenje. *Stjepan Rodek* (Filozofski fakultet, Zagreb) prikazao je rezultate najnovijih istraživanja o ličnosti i ulozi nastavnika kao međukulturalnog posrednika, a posebnu pažnju je posvetio istraživanjima crta nastavnikove ličnosti koje su inkompatibilne sa sposobnošću interkulturalnog posredovanja. Jedna od takvih crta ličnosti je autoritativnost, a ta se crta ličnosti — prema dosadašnjim istraživanjima — češće može ustanoviti u žena nego u muškaraca. *Wolfgang Nieke* (Sveučilište u Essenu) istaknuo je potrebu da se preciziraju pojmovi »kultura« i »materinski jezik«, te da se odredi cilj i uloga interkulturalnog odgoja u multikulturalnom društvu. *Svenka Savić* (Filozofski fakultet, Novi Sad) kritički se osvrnula na radove jugoslavenskih autora o jeziku i govoru migranata. *Đorđe Đurić* (Filozofski fakultet, Novi Sad) govorio je o socijalnim i psihološkim uvjetima migracije, a *Mirjana Morokvasić-Müller* (Institut za migracije, Pariz) navela je neke razloge teškoća u jezičnoj komunikaciji jugoslavenskih migranata u zemljama prijema. *Albina Nećak-Lük* (Pedagoški institut Sveučilišta u Ljubljani) predstavila je tzv. »usporedni model« dvojezične nastave na slovenskom i mađarskom jeziku u jednoj osnovnoj školi u Prekmurju u Sloveniji. Pri uvođenju ovog modela dvojezične nastave pošlo se od teze da su razvoj govora i kognitivni procesi tijesno povezani, te da je adekvatan položaj materinskog jezika u spoznajnom i emocionalnom životu djeteta podloga za uspješno usvajanje drugog jezika, a time ujedno i temelj za razvijanje dvojezičnosti. *Lajos Göncz* (Filozofski fakultet, Novi Sad) dao je pregled istraživanja o pravcima razvoja ličnosti u višejezičnoj i višeekulturalnoj sredini a izlaganje je potkrijepio konkretnim primjerima iz Vojvodine.

Georg Hansen (Sveučilište u Hagenu) suprotstavio je pojmove etničkog i jezičnog pluralizma, s jedne strane, i postojeću školsku politiku u SR Njemačkoj kao i u zemljama Evropske zajednice, s druge strane. *Zlata Godler* (Filozofski fakultet, Zagreb) je obrazložila zašto je interkulturalizam toliko važan u odgoju i obrazovanju: interkulturalizam pridonosi razvitku ličnosti, situacijskom suživotu s okolinom, usmjeravanju k evropskoj integraciji, međusobnom razumijevanju nacija, te omogućuje mir u svijetu. *Renate Nestvogel* (Sveučilište u Hamburgu) u prvi plan je stavila pojam vlastite kulture jer je to osnovni preduvjet interkulturalizma. Cilj je interkulturalnog učenja, s jedne strane, osvješćivanje i iskazivanje modela vlastite kulture, a s druge strane ublažavanje vlastitog etnocentrizma i poništavanje mržnje prema strancima, pa se iz perspektive integrirane Evrope ova vrsta učenja smatra izuzetno važnim odgojno-obrazovnim zadatkom. Da bi se postiglo kulturološko osvješćivanje djece stranaca *Sigrid Luchtenberg* (Sveučilište u Essenu) predložila je istraživanje »kulturema«, tj. kulturnospecifičnih modela koji podrazumijevaju verbalno i neverbalno ponašanje pripadnika određene kulture. Takva istraživanja mogu se vršiti na raznim korpusima, čak i u sklopu nastavnog programa, tako npr. na korpusu književnosti za djecu, na korpusu migrantske književnosti i na korpusu prevedene (svjetske) književnosti iz zemalja porijekla, a zanimljive tematske jedinice su način prehrane, obitelj, odnos ja i drugi, zavičaj itd. *Marianne Krüger-Potratz* (Sveučilište u Münsteru) osvrnula se na društveno-političke prilike u Demokratskoj Republici Njemačkoj od pada Berlinskog zida naovamo s posebnim težištem na pitanju stava istočnonjemačke politike prema strancima i na konceptu interkulturalnog odgoja. *Othmar N. Haberl* (Vojni institut, Hamburg) zaokupljen je političko-povijesnim aspektima jugoslavenske emigracije. U svome izlaganju upozorio je na niz pitanja na koja bi suvremena istraživanja migracija trebala dati odgovor, tako npr.: u kojim periodima i pod kojim uvjetima su nastupile migracije, karakter migracije od privremene do trajne, tj. pod kojim uvjetima privremeni radnik u inozemstvu postaje klasični migrant, problemi povratka druge generacije migranata, utjecaj povratnika na domovinsko okruženje, naročito socijalni aspekt toga pitanja.

Kao što se iz ovoga kratkog prikaza sadržaja referata vidi, najviše pažnje posvećeno je interkulturalizmu, a o dvojezičnosti gotovo da i nije bilo govora. Moguće je da će idući skup ove vrste taj nedostatak nadoknaditi.

U toku simpozija organizatori su upriličili posjetu jednoj njemačkoj školi s dopunskom nastavom na materinskom jeziku za djecu jugoslavenskih migranata. U toj školi priređen je prigodan kulturno-umjetnički program i prijem za sve sudionike skupa, kao i za nastavnike i učenike dopunske škole. Bila je to dobra prilika da se osobnim kontaktima i razgovorom s djecom i njihovim nastavnicima sudionici simpozija upoznaju s jednim dijelom svakodnevnog života migranata.

I neka na kraju bude spomenuto da su organizatori skupa omogućili simultano prevodenje s njemačkog na hrvatski i obratno. Prevodioci su bili Irena Rosandić i Damir Vargović s Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Željka Matulina-Jerak

KOLOKVIJ AKTUELLE FRAGEN DER DEUTSCHEN LEXIKOLOGIE UND LEXIKOGRAPHIE

Beograd, 1 — 3. studenoga 1990.

U odnosu na druge lingvističke discipline leksikologija i leksikografija u nas još su uvijek zapostavljene, naročito ako im se pristupi sa stajališta učenja stranog jezika. Zato skup koji se održao na Filološkom fakultetu u Beogradu od 1. do 3. 11. 1990. zaslužuje pažnju.

Skup je zamišljen kao kolokvij s naslovom *Aktualna pitanja njemačke leksikologije i leksikografije*, a organizirala ga je Katedra za germanistiku Filološkog fakulteta u Beogradu u suradnji s Kulturnim i informativnim centrom Savezne Republike Njemačke u Beogradu i Institutom za njemački jezik (Institut für deutsche Sprache) u Mannheimu. Sudionici skupa bili su predstavnici germanističkih katedara iz raznih jugoslavenskih sveučilišnih centara i gosti s Instituta za njemački jezik iz Mannheima.

Uvodno izlaganje o aktualnim pitanjima semantike riječi (*Konzeptionen zu Wortbedeutungen und ihre Berücksichtigung im einsprachigen Wörterbuch*) Gisela Harras (Institut für deutsche Sprache, Mannheim) podijelila je na tri dijela. U prvom dijelu izlaganja (*Beschreibungsmethode der Merkmalsemantik*) Harrasova je prikazala postupak opisa značenja riječi pomoću semantičkih obilježja, te je na temelju nekoliko leksičkih jedinica iz jednojezičnog objasnidbenog rječnika nastojala razjasniti dvije sporne točke: način izdvajanja semantičkih obilježja i pitanje njihove strukturiranosti. U drugom dijelu izlaganja (*Bedeutungskonzept der Stereotypensemantik*) predstavila je koncept semantike stereotipa. Semantički stereotip riječi sačinjen je od dvije vrste semantičkih podataka: (a) od obilježja koja govore o kategorijalnoj pripadnosti referenta i (b) od znanja i mišljenja koja govornici imaju o svojstvima referenta. Putem stereotipa prezentira se značenje riječi. U različitim kulturama mogu se ustanoviti različiti stereotipi riječi. U trećem dijelu izlaganja (*Bedeutungsbeschreibung mithilfe der Prototy-*